

Sessie positie van de beeldend kunstenaar

Sectormoment audiovisuele en beeldende kunsten

KASK Gent, 8 november 2018 (11u00-12u45)

INHOUDSTAFEL

Aanwezigen	1
Opbouw werksessie	2
Reflecties en vragen naar aanleiding van de presentatie	3
Bij het vaak ontbreken van vergoedingen bij tentoonstellingen	3
‘Scheppingsdrang’?	4
De mythes van het kunstenaarschap: welke mythes bestaan en fnuiken kunstenaars?	4
De artistieke biotoop (Gielen): Welke ruimtes kennen verschuivingen? Welke staan onder druk?	6

Aanwezigen

Daniela Castro Ramirez (mede-oprichter en artistieke leiding KOP vzw), Laurens Otto (Associate Curator Institute for Human Activities, student curatorial studies KASK), Christine Debaene (dossierbehandelaar, department CJM), Hilde Bekaert (Dienst Cultuur stad Roeselare, Directeurswoning), Bieke Demeester (programmator tentoonstellingen, dans, jeugd CC De Spil Roeselare), Cathy Cardon (directeur Kunst in Huis), Maria Blondeel (beeldend kunstenaar), Tom Ruetten (verslag, Kunstenpunt), Delphine Hesters (presentator, Kunstenpunt), Dirk De Wit (Kunstenpunt)

Vorbereiding sessie: Delphine Hesters & Dirk De Wit (Kunstenpunt)

Opbouw werksessie

Na een introductie over het opzet van de werksessie, toont Delphine een overzicht van de studies waaraan Kunstenpunt afgelopen jaar gewerkt heeft: zowel kwantitatieve analyses (die in het [Cijferboek Kunsten 2018](#) gebundeld zijn) als kwalitatief onderzoek of werktrajecten rond o.a. *offspaces*, nalatenschappen, fair practices en verloning voor kunstenaars, initiatieven van organisaties om meer kunstenaarsgericht te werken.

De presentatie die volgde formuleert enkele kapstokken van waaruit Kunstenpunt naar de positie van de kunstenaar kijkt, en waaraan onderzoeksresultaten gehangen worden:

- De kunstenaar als speler in een complex veld van diverse (potentiële) partners en krachten
- De preciaire sociaal-economische positie van de kunstenaar
- Het vraagstuk van de duurzame carrière: hoe vandaag gestaag een langer traject uitbouwen als kunstenaar?

In de presentatie komen twee cijferstudies aan bod: [Loont Passie](#), rond de socio-economische positie van de kunstenaars, en [De projectenparadox](#), een analyse van de projectsubsidies. Beide studies staan ook in het Cijferboek Kunsten 2018.

In het tweede deel van de werksessie gingen alle deelnemers rond de tafel staan om twee brainstormoefeningen te doen.

- In een eerste oefening verzamelden we de ‘mythes van het kunstenaarschap’ die vandaag (nog) leven en waarop een kunstenaar botst
- In een tweede oefening namen we het schema van de ‘artistieke biotoop’ van Pascal Gielen (zie hieronder) onder de loep en vroegen we ons af waar zich vandaag welke belangrijke evoluties of urgencies aftekenen.

Schema van de artistieke biotoop (Gielen)

Reflecties en vragen naar aanleiding van de presentatie

Bij het vaak ontbreken van vergoedingen bij tentoonstellingen

- Wat als een organisatie in coproductie gaat en zo toch sterk mee investeert in het werken? Zijn die co-productiekosten enkel de financiering van materiaal en productie of ook echt verloning voor de kunstenaar (en dus voor het werk dat geleverd is in de ontwikkeling ervan)? Het is een good practice om de vergoeding van het werk ook echt apart te beschouwen en benoemen.
- Idealiter kan je berekenen wat een correcte verloning is voor de eigenlijke werktijd die je in het maken van een kunstwerk gestoken hebt, en die aanrekenen of als basis nemen.
- De praktijk van de organisaties in de beeldende kunsten moet hier echt veranderen. Maar dat betekent ook dat de budgetten van die organisaties op niveau moeten zijn. Dat vraagt niet alleen sensibilisering bij organisaties, maar ook bij de subsidiënten.
- Bij KOP worden infosessies en peer-to-peer gesprekken georganiseerd onder kunstenaars om samen te spreken over aanvaardbare standaarden voor fees of verloning: “wat mag ik vragen voor welke soort van opdracht?” Ook die

KUNSTENPUNT

sensibilisering en kennisdeling onder kunstenaars is nodig. Als kunstenaars zelf de standaard voortdurend naar beneden halen, in hun bereidheid om voor niks of weinig te werken, halen ze die standaard ook voor de collega's naar beneden.

- Het ontbreekt de beeldende kunstenaars aan een sterke vereniging of collectieve spirit om beter als één stem te spreken, wanneer dat nodig is.

'Scheppingsdrang'?

- In het onderzoek *Loont passie* wordt de term 'scheppingsdrang' gebruikt. Voor Maria past die term niet om aan te duiden wat haar drijft in het kunst maken. De term klinkt misschien te romantisch, te 'onoverkomelijk', te 'passioneel' of 'noodzakelijk'. Voor haar is het 'gewoon' haar talent, het pad dat ze gekozen heeft in haar studies, op aanraden van anderen. "Het is wat ik kan en doe". Een metier.
- Noot voor LST of andere teksten: misschien beter enkel de term 'intrinsieke motivatie' gebruiken in de context van het onderzoek.

De mythes van het kunstenaarschap: welke mythes bestaan en fnuiken kunstenaars?

"De kost van een creatie (in tijd, materiaal) wordt later terugverdiend door verkoop op de markt"

- Nood aan bewustwording bij organisaties, bedrijven en andere opdrachtgevers dat kunst maken kosten met zich meebrengt die moeten vergoed worden.

"Er zijn andere financiële bronnen dan de subsidies om aan ontwikkeling en creatie te doen."

- Waar dan welke 'investeerders' in het maken van kunst en ondersteunen van ontwikkeling?

"Een kunstenaar verdient bij doorverkoop"

KUNSTENPUNT

“Er zijn jonge/opkomende kunstenaars en er zijn gevestigde kunstenaars”

- Wat met tussengeneraties? Voor kunstenaars die niet ‘gevestigd’ zijn, heel succesvol, maar die toch waardevol werk maken?
- Er is een grote focus op nieuw en jong in de kunst.

“Een kunstenaar is enkel bezig met zijn/haar kunst. Scheppen is het enige wat een kunstenaar doet”

- En deze mythe houdt een bepaald systeem in stand. Sijpelt ook door in bvb. de opleidingen waarin de zakelijke aspecten amper aan bod komen.
- Naast ‘scheppen’ is er ook onderzoek, ontwikkeling, administratie, zakelijke aspecten

“Vlaanderen biedt een ruim instrumentarium voor beginnende kunstenaars”

- Met o.a. de subsidielijnen, Kunstenloket, Kunstenpunt...
- Er is een aanbod, ruimer dan vroeger, maar veel kunstenaars zijn toch nog het noorden kwijt. Je moet je weg vinden in de bestaande informatie, en ze moet one-on-one doorvertaald worden. Vaak vraagt dat individuele begeleiding en die is er niet. Daartegenover de vraag: kunstenaars zijn vaak toch zelfstandige en verstandige mensen, ze moeten zich toch kunnen organiseren?

“Professionele kunstenaars hebben een galerie die hen vertegenwoordigt”

- Dit idee leeft niet alleen buiten de kunstensector, maar ook bij sommige kunstenaars zelf: je bent maar professioneel als je een galerie hebt.
- Soms is het een bewuste keuze van kunstenaars om niet bij een galerie te zijn.
- Databank Kunstenpunt (van professionele kunstenaars): ongeveer 50% heeft geen galerie.
- Aansluitende mythe: de galerie zorgt voor verkoop en dus voor de marktwaarde. Het al dan niet gevestigd zijn van de kunstenaar wordt gelinkt aan het verkoopbare kunstwerk.

KUNSTENPUNT

“Vlaanderen is een aantrekkelijke partner voor internationale projecten”

- Iets wat de Vlaamse overheid zelf misschien denkt. Maar de subsidie-instrumenten zijn hiervoor te complex en buitenlandse aanvragers lopen vast.

“Er is een aankoopbeleid van de Vlaamse Overheid”

- De budgetten zijn veel te laag om echt beleid te maken.

“Kunstenaars zitten in hun cocon en willen niet spreken over hun kunst. Ze willen enkel maken.”

“De kunstensector is divers en progressief”

- De genderongelijkheid is nog duidelijk aanwezig (al is er verbetering)
- De scholen zijn nog erg wit. (Al is er een verschil tussen de scholen - Brussel is koploper in diversiteit).
- De kunstensector vindt doorgaans moeilijk aansluiting bij een representatief staal van de bevolking.
- Er zijn initiatieven voor werken met vluchtelingen en we zien internationaal divers werk, maar werken met de lokale diversiteit gebeurt veel minder.
- Progressiviteit is er misschien wel in het artistiek werk zelf, maar op organisatieniveau en marktniveau een zekere hang naar vaste waarden. Zowel op discours niveau als op de acties.

De artistieke biotoop (Gielen): Welke ruimtes kennen verschuivingen? Welke staan onder druk?

De achterliggende idee is dat de vier sferen in de biotoop aanwezig moeten zijn en dat ze elk volgens hun eigen logica moeten kunnen functioneren en voldoende ruimte hebben.

De ‘domestic sphere’ onder druk

- Studioruimte wordt moeilijker en moeilijker te vinden: minder leegstand en duurdere huurprijzen.

KUNSTENPUNT

- Studio's voor kunstenaars worden geïnstrumentaliseerd. Er zijn heel wat initiatieven van 'tijdelijke invullingen' van gebouwen. Die hipness voor lokale overheden en bedrijven lijkt kansen te bieden, maar vaak dienen dergelijke projecten ook andere doelen of leggen ze specifieke eisen op (bvb. participatie met de buurt, 'fix my bike') die de autonome ruimte om te werken voor kunstenaars wegduwt. (Studio-initiatieven worden nu ook al door immobiëlen-projectontwikkelaars zelf georganiseerd).
- Noch de steden, noch de Vlaamse Overheid heeft hier een beleid rond (bv. een percentage in een stad vrijwaren voor atelierwerking). Roeselare is een voorbeeld van een stad die wel initiatief neemt, maar het hangt dus van de goodwill van een lokaal bestuur af en niet van een meer overkoepelend beleid.
- Ervaring Maria: zij heeft samengewerkt met de stad en een andere organisatie (CO2) om kwetsbare woningen op te waarderen. Als kunstenaar kon ze daar mee instappen.
- FoCI middelen zijn moeilijk beschikbaar voor kleinere initiatieven zoals studiowerkingen
- KOP doet het gewoon zelf, want de administratieve rompslomp en de kortstondigheid van "antikraak" bewegingen of andere tijdelijke invullingen bedreigt een duurzame opbouw van de werking. Die kortstondigheid is er omdat de privé-ontwikkelaars geen maatschappelijke verantwoordelijkheid opnemen.

De peer space onder druk

- Er is een tekort aan ruimte voor kritische reflectie, voor diepgaande gesprekken onder peers over het gemaakte werk
- Offspaces zijn heel belangrijk aan het worden, ook internationaal. Maar ze worden nauwelijks gesubsidieerd en zijn ook vrij onzichtbaar.
- Daarbij de vraag of de offspaces wel de belofte vervullen dat ze plekken zijn waar diepgaande reflectie plaatsvindt?
- Een goede kritische uitwisseling onder peers is niet evident en vraagt een veilige context en goede methodieken. Daar kan bewuster aan gewerkt worden. De uitdaging m.b.t. kritiek zit aan beide kanten: als kunstenaar moet je met kritiek leren omgaan, en als kunstenaar/criticus op een goede manier kritiek geven.

KUNSTENPUNT

De civil space onder druk

- Er is een tekort aan ruimte voor kritische reflectie over het gemaakte werk. In de media wel veel aankondigingen, maar weinig evaluatie, reflectie op de kunst zelf.
- Er zijn te weinig studiobezoeken door de ‘reflectoren’
- Kunstenorganisaties hebben een verantwoordelijkheid, een reflectieopdracht. Maar vaak valt het publiceren, reflectie weg bij subsidiebezuiniging.
- Zit er een potentieel bij al die mensen die doctoraten doen?

Vragen bij de market space

- Vraagtekens m.b.t. ‘het digitale’ en het ‘eigen beheer’: wat komt daarbij kijken? Lijkt een enorme range aan mogelijkheden te bieden: meteen globaal, zelf de promotie en distributie in handen nemen.
 - Noot: de ‘Kunstkoopregeling’ wordt vernieuwd. *So far* zag het Kabinet galeries nog als noodzakelijke filter, maar Kunst in Huis heeft een aantal voetnoten kunnen bepleiten om toch ook ‘individuele kunstenaars’ een voet in de deur te geven
- KOP zet al vijf jaar in op faciliteren van de “eigen beheer”- kunstenaars.